

castellà amb valor semblant); en cat. central familiar s'ha descabdellat molt, i ja arrelat, *pelat* per 'just, exacte': «—Té 39 de febre. —I dècimes? —No: 39 *pelat*», «—Et costarà tant i tant —Només me'n demana dos duros *pelats*».

Pela 'pesseta'. Com que també es deia molt una *pesseta pelada*, podem imaginar que en els temps en què aquesta moneda tenia gran poder adquisitiu, i ens oferien coses per «5 rals» o «tres rals», o «una amb seixanta», en ambients com els mercats i encants barcelonins, de parlar una mica esqueixat, hi hagués regatejaires que oferissin vendre, en lloc de fer-ho per allò, per una *pela* (no ens vaga aquí de sospesar si valen tant altres explicacions que s'han suggerit, o si es tracta d'aquesta, combinada amb un dels «trucatsges» típics dels parlars argòtics, jugant-hi alhora, més o menys, l'allusió a la pellofa o *pela* que ens farà... rellicsar).²

Pelat substantiu masculí. En efecte, substantivat, s'ha aplicat també als paratges sense vegetació: muntanyes, fondàries submarines etc., i n'han vingut substantivacions així mateix: els pescadors entorn de Cabrera, p. ex., diferenciaven *es pelat* de *ses antines* (boscos d'algues, en el fons), 1969. Aquest mot va pertànyer, de més a més, al mossàrab arabitzat del Sud d'Espanya. Del femení *pelata* ('muntanya) *pelada*' ve el nom de la Serra *La Beleta*, massís culminant de la Sierra Nevada, damunt Granada (amb imela *a > é*, i *P > àr. b.*, *DECH* v, s. v. *v.*, v, 760, n. 5). Hi ha bon fonament per creure que aquí es troba també la clau de la inexplicada locució cast. *en pelota* 'nu de pèl a pèl' (no documentada, fins al *Quixote* I, xxii, *Cl. C.* II, 228, per cert en un passatge que s'esdevé a Andalusia): aquí l'àrab pronuncià la -t- com a -t- emfàtica, i per consegüent la *Á* s'hi pronuncià *ā*, romanitzada com *ò*. La prova és que la mateixa locució s'usa en el català de Monòver en la forma *+en palota*, usada amb el sentit de 'despullat, nu de pèl a pèl' per *Canyís* (gloss. de SGuarner); amb una *a* en lloc de la *e* cast., que, si es tractés del mot per dir 'pilota', seria inexplicable tant en cat. com en cast., però que és el resultat natural del timbre de la *fatha* àrabiga, intermèdia entre *ā* i *a*, amb què l'àrab ha de imitar la *e* romànica. No val res l'etimologia anecdòtica que suggerí Rodríguez Marín en el passatge corresponent de Cervantes. En català no s'ha usat *en pilota* amb aquest valor sinó com un calc del cast., castellanisme escandalós; fr. *à poil*.

Pelable. Pelada f. La *pelada de la fulla* és una operació agrícola de certa reputació valenciana, en particular a la Ribera, però evidentment de productivitat no molt considerable, i en tot cas bastant incerta, judicant per la dita proverbial que em fan conèixer a Alberic: «no et fies de les jugades de loto, de les *pelées* de la fulla, ni de l'arròs de fora cóto» (1962). *Peladilla* 'espècie de tinya que fa caure els cabells': «MALALTIES: flegmó --- cranc --- *peladilla*: refluviu pilorum; febra ---», OPou (*ThPu.*, 1575, 238); d'on passa al *DTo.*, mentre que el *DAG.* imprimeix *peladella*; tot i éssent castellanisme *peladilla* en part de les accs., no

està estudiat si ho és en la d'OPou. *Peladenc. Peladesca. Peladet* (alteració local *pelaiet* i d'aquí *pelaiò*). *Peladeta. Peladina*, mall. [S. xvi, *DAG.*]. *Peladis. Peladissa. Pelinxo*.

⁵ *Pelador* [1399], abreujament de *pegat pelador* 'pegat que s'aplicava a la pell dels animals o de les persones, per arrencar-los els pèls de la cara d'aquestes, o certs elements, ulcerosos o suspectes, de la pell d'aquells'; devia ser molt dolorós d'arrencar aquest cosmètic brutal, o cura de moro, però no era cap instrument —*AlcM*— i menys cap establiment —*DAG.*—; l'un i altre citen la *Manescalia* de Díez (2.ª meitat del S. xv) i la de Klagenfurt (que hom ha volgut datar de fi S. xiv), però la primera data certa és la del *Somni* de BMetge: «algunes fembres que -ls fan escorxaments -els pelen les celles e-l front --- levant-ne certs pèls qui, a lur parer, hi estan mal, e-ls fan diverses maneres de *pelador* ---» (*Somni* III); «oli de mata / no-ls fa pudor; / lo *pelador*, / mudes, pinçar, / ne l'ençofrar: / lo raig del sol / en juliol / los és plahent; / lo lit, calent, / volen, d'estiu / ---», JRoig (*Spill*, 584); «que lo costum que hi à en elles / sent convidades, / és <lo> anar molt afaitades / gastant blanquet / y <mult> color de paperet, / molta meleita, / sols per <a> dur la cara neta; / y ab gran dolor / <tots> los *pegats del pelador*, / molt a repèl, / se arranquen, y no hi ha fel / que en la amargura se iguale», *Misteri del Rei Herodes* [imagine de Timonedà, c. 1550], que Chabàs cita anònim d'una edició tardana (mal puntuada i amb els versos lleument alterats), en el comentari al *Spill* (p. 286). *Peladora. Peladuixa. Peladussa*.

⁺*Pelaó*, f., de les pestanyes: 'mal consistent a pelarse o caure les pestanyes' «malalties que esdevenen e-ls pàlpetz --- afluxament e postema; e pastanyes part natura; e brach, e apostema de fleuma; e nafra; e can se muden de color negra; e *pelaó* de les pastanyes; e cuques», Alcoatí (S. xiv), f° 47v1.18. *Peladura* [segle xiv, Ibn Wáfid, *Med.*, *AlcM*]; «pren un fust de brasil, y ab un vidre escate-l, y conforme serà la quantitat de les *peladures*, remullar-les», OPou (*ThPu.*, 182); i en forma manllevada de la fr. *pelure: pelura*.

Pela (ja ant. segons Belv., i verament ja consta en el S. xiv en JMarc i el *Torc.* d'Aversó, si bé no consta en quin sentit; en oc. ant. només es coneix *pelalha*). En les nostres muntanyes, encara que també s'aplica a la de la fruita,³ es diu sobretot de l'escorça dels arbres; així segueix per l'Alt Aragó (oposat a l'albeca a Gistau; a Bielsa distingeixen la primera *pela del pin*, de la *segunda pela* ---, 1965); a les muntanyes de la costa (Montnegre, Gavarres etc.) és, abans que tot, la de les diverses menes d'alzina, i molt particularment la surera, l'arbre que es *pela* allà, per excel·lència; suposo el mateix en el Montsant, on es deu aplicar així mateix als xiprers tan abundants en aquelles ermites: J. Bru assegura que *pelitxes* ho apliquen, a Scala Dei, a les «nous de xiprer» (exacte en detall?), *Misc. Folkl.* d'Aràbia (p. 157, d'on ho copia una ed. recent de Lab.). *Pelalla* ross. i cerdà (La Jonquera, *DAG.*; Casaponce; «amb goig extrem i un espant igual, es va ado-